

Examenverslag van geschiedenis havo, eerste tijdvak (2026)

Beste leerling,

In dit examenverslag voor leerlingen proberen we een zo goed mogelijk antwoord te geven op de volgende vraag:

In hoeverre was het examen te maken met behulp van de op de cursus behandelde kennis & vaardigheden?

Om een zo duidelijk mogelijk verslag te maken, hebben we de vragen onderverdeeld in vier categorieën.

- I. Algemene (niet-vakgerelateerde) kennis & vaardigheden
- II. Alleen-kennis/aanpak-uit-de-cursus-vraag
- III. Een-stapje-extra-vraag
- IV. Niet voorgekomen in de cursus

De eerste categorie doet een beroep op algemene basisvaardigheden, welke we bekend veronderstellen. Categorie II en III zijn vragen die op te lossen zijn met de kennis en vaardigheden die je op de cursus geleerd hebt. De laatste categorie vragen is op de cursus niet aan bod gekomen. In *bijlage 1*, achteraan dit document, vind je een nadere toelichting van deze categorieën.

Het is belangrijk om te beseffen dat deze categorieën niets zeggen over de moeilijkheidsgraad van een vraag. Een vraag die rechtstreeks op te lossen valt met kennis en vaardigheden uit de cursus (categorie II) kan best een pittigere opgave zijn dan een vraag die niet is voorgekomen tijdens de cursus (categorie IV).

Mocht je vragen of opmerkingen hebben naar aanleiding van dit examenverslag, dan horen we dit uiteraard heel graag! Je mag ons hier altijd over mailen op info@sslleiden.nl.

Met vriendelijke groet,

Hans Huibregtse

periode	vraag	aantal punten	categorie vraag	toelichting categorie keuze:
Door de tijd heen	1	1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Bij deze opgave kon je het stappenplan uit de uitleg 'Chronologievragen' (dat in de bijlagenbundel is behandeld) gebruiken om kernwoorden aan te strepen die in de uitleg voorkwamen. Door deze kernwoorden aan te strepen, kon je bepalen waar je de genoemde gebeurtenissen in de geschiedenis kon plaatsen. De volgende kernwoorden verwezen naar periodes uit de aantekeningen: (1) 'fascistische en nationaalsocialistische', (3) 'ontstaan jongerenculturen', (4) 'rap', (5) 'Britse parlement slavernij afschafte', (6) 'Pilgrim Fathers'.
		1	IV	Niet voorgekomen op de cursus: Het kernwoord bij (2) 'loopgraven' verwijst naar de Eerste Wereldoorlog. Dit kenmerk van de Eerste Wereldoorlog is niet behandeld op de cursus, omdat dit grotebakstof is.
Vroegmoderne tijd	2	1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Vroegmoderne tijd: 16e eeuw' is in het subblok 'Renaissance' besproken dat er in de zestiende eeuw veel interesse is in de 'Klassieke Oudheid'. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
		1	I	Welke algemene kennis & vaardigheden kon je gebruiken? De vaardigheden die je nodig had voor deze opgave waren logisch redeneren en tekstverklaren, deze worden door het Cito als algemene vaardigheden beschouwd. Voor deze vraag kon je uit de tekst halen dat er weinig mensen waren die boeken uit de Klassieke Oudheid konden kopiëren. Vervolgens kon je beredeneren dat dit ertoe leidde dat de interesse in de Klassieke Oudheid slechts langzaam groeide.
	3	1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Vroegmoderne tijd: 16e eeuw' is in het subblok 'Renaissance' het begin van de Europese overzeese expansie besproken en is in het subblok 'Reformatie' besproken dat de paus het hoofd was van de kerk. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven.
		1	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? In de uitleg 'Vroegmoderne tijd: 16e eeuw' is in het subblok 'Renaissance' het begin van de Europese overzeese expansie besproken en is in het subblok 'Reformatie' besproken dat de paus het hoofd was van de kerk. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven. De extra denkstap die je hier moest zetten was dat Ferdinand, door aan te geven dat hij de Cariben door de paus toegewezen had gekregen, de boodschap gaf dat de Cariben niet meer door anderen geclaimd konden worden.
	4	1	I	Welke algemene kennis & vaardigheden kon je gebruiken? De vaardigheden die je nodig had voor deze opgave waren logisch redeneren en tekstverklaren, deze worden door het Cito als algemene vaardigheden beschouwd. Voor deze vraag kon je uit de tekst halen dat Calvijn schrijft dat Luther een koppig karakter heeft, waarna je kon beredeneren dat hij een mening weergeeft in plaats van een neutraal beeld.

	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Vroegmoderne tijd: 16e eeuw' is in het subblok 'Reformatie' besproken dat Luther en Calvijn de Reformatie in gang zetten. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.	
	5	3	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Britse Rijk' is in het blok 'Kolonien: Amerika' het conflict tussen de Engelsen en de inheemse bevolking van Amerika besproken. Hierbij is ook besproken dat deze twee partijen eerst een goede relatie hadden, maar later in een gewelddadig conflict kwamen over de Engelse inname van land in Amerika. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
	6	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Vroegmoderne tijd: overzicht 16e-18e eeuw' is besproken dat er in Europa in de zeventiende eeuw sprake was absolute macht van vorsten, met uitzondering van Nederland (dat werd bestuurd door regenten). Daarnaast is in de uitleg 'Britse Rijk' in het blok 'Kolonien: Amerika' de Amerikaanse opstand in 1776 besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven.
	7	2	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? In de uitleg 'Britse Rijk' is in het blok 'Kolonien: Amerika' besproken dat de koloniën in het zuiden van Noord-Amerika plantagekoloniën waren met slavernij voor de export van plantageproducten. In ditzelfde blok is besproken dat de VS een federaal land was. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven. De extra denkstap die je bij het eerste streepje kon zetten, was dat de economische afhankelijk van de slavernij in de zuidelijke staten ervoor zorgde dat de slavernij later werd afgeschaft, omdat slavenarbeid als noodzakelijk werd gezien. De extra denkstap die je bij het tweede streepje kon zetten, was dat het hebben van een afzonderlijk bestuur per staat ertoe leidde dat staten op verschillende momenten de slavernij konden afschaffen.
	8	3	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Vroegmoderne tijd: overzicht 16e-18e eeuw' is het ancien régime besproken en is in de bijlagebundel daarbij besproken dat er sprake was van een standensamenleving. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron. Vervolgens kon je de vraag beantwoorden met behulp van het stappenplan 'Vragen met Prenten'. Een 'element' dat je bij stap 2 kon kiezen, was het afbeelden van twee standen die de derde stand onderdrukken. In de uitleg 'Vroegmoderne tijd: overzicht 16e-18e eeuw' zijn daarnaast de Verlichting en het bijbehorende kenmerkend aspect besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
Moderne Tijd	9	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Britse Rijk' is in het blok 'Kolonien: Amerika' het verbod op slavenhandel in 1807 besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven. In de uitleg 'Moderne Tijd: 19e eeuw' zijn de industriële revolutie en het modern imperialisme besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven.

		1	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? In de uitleg 'Britse Rijk' is in het blok 'Koloniën: Amerika' besproken dat het Caribisch gebied was gekenmerkt door plantagekoloniën met slavernij. Daarbij is ook besproken dat deze slaafgemaakten uit Afrika afkomstig waren. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven. De extra denkstap die je hier kon zetten, was dat de voormalige slaafgemaakten en hun nakomelingen (die een Afrikaanse achtergrond hadden) geïnspireerd zouden kunnen raken om in opstand te komen door de komst van een Afrikaanse koning die zich had verzet tegen de Britten.
	10	3	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Britse Rijk' zijn in het blok 'Koloniën: India' het Verdrag van Allahabad en de Mogolvorsten besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron. Vervolgens kon je de vraag beantwoorden met behulp van het stappenplan 'Vragen met Prenten'. Een 'element' dat je bij stap 2 kon kiezen, was het afbeelden van de Mogolvorst op een troon. In de uitleg 'Britse Rijk' is in het blok 'Koloniën: India' ook besproken dat de Britten na het Verdrag van Allahabad gebruik bleven maken van het bestaande Indiase bestuur. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
	11	3	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Moderne Tijd: 19e eeuw' is het socialisme besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron. In de uitleg 'Britse Rijk' zijn in het blok 'Gevolgen in Groot-Brittannië' de Factory Acts van 1833 besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
Door de tijd heen	12	1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Bij deze opgave kon je het stappenplan uit de uitleg 'Chronologievragen' (dat in de bijlagenbundel is behandeld) gebruiken om kernwoorden aan te strepen die in de uitleg voorkwamen. Door deze kernwoorden aan te strepen, kon je bepalen waar je de genoemde gebeurtenissen in de geschiedenis kon plaatsen. De volgende kernwoorden verwezen naar periodes uit de aantekeningen: (1) 'einde wederopbouw van Nederland', (3) 'opening van het Suezkanaal', (4) 'Verdrag van Schengen', (5) 'nazi's in Duitsland aan de macht gekomen', (6) 'Gouden Eeuw'.
		1	IV	Niet voorgekomen op de cursus: Het kernwoord bij (2) 'Duitse regering tekende wapenstilstand onder druk van sociaaldemocraten' verwijst naar het tekenen van de wapenstilstand aan het einde van de Eerste Wereldoorlog. Deze gebeurtenis is niet behandeld op de cursus, omdat dit grotebakstof is.
Moderne Tijd	13	1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Britse Rijk' is in het blok 'Koloniën: India' de oprichting van het Indian National Congress in 1885 besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven.
		1	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? In de uitleg 'Britse Rijk' is in het blok 'Koloniën: India' de Britse opvatting dat hun cultuur superieur was aan de Indiase cultuur besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven. De extra denkstap die je hier kon zetten, was dat de plaats naast de Britse koningin werd gezien als een eervolle plaats, waardoor de Britse hoogwaardigheidsbekleders dit vanuit hun superioriteitsgevoel zagen als een te eervolle plaats voor een Indiase vorst.

	14	3	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Duitsland in Europa' is in het blok 'Wereldoorlogen' het Dawesplan besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron. Vervolgens kon je het tweede streepje van de vraag beantwoorden met behulp van het stappenplan 'Vragen met Prenten'. Een 'element' dat je bij stap 2 kon kiezen was de tekst: 'Tot in de derde generatie moet je zwoegen!'.
	15	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Duitsland in Europa' zijn in het blok 'Wereldoorlogen' de Jodenvervolgung van Nazi-Duitsland en de Duitse bezetting van Nederland besproken. Deze vraag kon je maken door het stappenplan te gebruiken uit de uitleg 'Bronnen Beoordelen'. Bij het eerste streepje kon je het argument gebruiken dat de fotograaf als medewerker van de Duitse inlichtingendienst geen reden heeft een foutief beeld te scheppen. Bij het tweede streepje kon je het argument gebruiken dat één bron/gebeurtenis niet genoeg is om een representatief beeld te schetsen.
		1	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? De extra denkstap die je hier kon zetten was dat de foto bewijs levert van de misdaden van de Duitse bezetter, waardoor het Nederlandse verzet de foto graag wilde tonen.
	16	1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Duitsland in Europa' is in het blok 'Wereldoorlogen' besproken dat Duitsland de Tweede Wereldoorlog verloor in 1945 en in het blok 'Koude Oorlog' dat de Verenigde Staten één van de grote winnaars van de Tweede Wereldoorlog waren. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven.
		1	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? In de uitleg 'Duitsland in Europa' is in het blok 'Wereldoorlogen' besproken dat de nazi's een onvrije en ondemocratische samenleving hadden ingericht. In het blok 'Koude Oorlog' en het blok 'Ontstaan BRD en DDR' is besproken dat het Westen, onder leiding van de Verenigde Staten, uit vrije kapitalistische democratieën bestond. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven. De extra denkstap die je bij het tweede streepje kon zetten was dat het in aanraking komen met de Amerikaanse cultuur kon leiden tot het omarmen van de Amerikaanse vrijheidsidealen.
	17	2	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? In de uitleg 'Duitsland in Europa' zijn in het blok 'Ontstaan BRD en DDR' de Blokkade van Berlijn in 1948 en de bouw van de Berlijnse Muur in 1961 besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven. De extra denkstap die je bij het eerste streepje kon zetten was dat de afsluiting van Berlijn ervoor zorgde dat Berlijnse burgers voor nieuws van buiten afhankelijk waren van de bioscoopjournalen. De extra denkstap die je bij het tweede streepje kon zetten was dat de bouw van de Berlijnse Muur ervoor zorgde dat Oost-Berlijnse burgers hun boeken niet konden retourneren, waardoor het noodzakelijk was om de mogelijkheid aan te bieden om de boeken via de post terug te sturen.
	18	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Nederland' is in het blok 'Groeierende Welvaart' het Marshallplan besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven. In de uitleg 'Duitsland in Europa' is in het blok 'Koude Oorlog' de Koude Oorlog besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven.

	1	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? In de uitleg 'Duitsland in Europa' is in het blok 'Koude Oorlog' de Koude Oorlog besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven. De extra denkstap die je hier kon zetten, was dat de Amerikanen door Juliana's oproep tot wereldvrede zouden denken dat Nederland te weinig zou meewerken aan de verdediging tegen het communisme.
19	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Nederland' is in het blok '80's, 90's, 00's' het gedoogbeleid ten aanzien van softdrugs in Nederland besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven. In de uitleg 'Duitsland in Europa' is in het blok 'Wereldoorlogen' het in praktijk brengen van het nationaalsocialisme in Duitsland besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven.
20	3	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Duitsland in Europa' is in het blok 'Koude Oorlog' de ideologische vijandigheid tussen het Westen en het Oosten besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron. In de uitleg 'Duitsland in Europa' is in het blok 'Hereniging van Duitsland' de Ostpolitiek besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven.
21	3	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Duitsland in Europa' is in het blok 'Koude Oorlog' de Brezjnevdoctrine besproken en is in het blok 'Hereniging van Duitsland' besproken dat de Brezjnevdoctrine wordt losgelaten. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron. In het blok 'Hereniging van Duitsland' is daarnaast de val van de Berlijnse Muur in 1989 besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven.
22	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Nederland' is in het blok '80's, 90's, 00's' de val van Srebrenica besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron. Vervolgens kon je de vraag beantwoorden met behulp van het stappenplan 'Vragen met Prenten'. Een 'element' dat je bij stap 2 kon kiezen was het verschil tussen de kleine Nederlander en de grote Servische tank.
23	3	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Nederland' zijn in het blok '80's, 90's, 00's' de kraakbeweging en de polarisatie na 2000 besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
24	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Duitsland in Europa' is in het blok 'Wereldoorlogen' de Duitse bezetting van Nederland in de Tweede Wereldoorlog besproken. In de uitleg 'Nederland' zijn in het blok 'Groeiende welvaart' de toegenomen welvaart en de consumptiemaatschappij besproken en zijn in het blok '80's, 90's, 00's' het verdrag van Schengen, het verdrag van Maastricht en de terroristische aanslagen in de VS in 2001 besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je deze gebeurtenissen koppelen aan het gegeven.

verdeling per categorie:

categorie	aantal punten	percentage
I	2	3%
II	46	77%
III	10	17%
IV	2	3%
	60	100%

In hoeverre was het examen te maken met behulp van de op de cursus opgedane kennis & vaardigheden?

Dit gold voor: 97% van de vragen (namelijk categorie I, II en III).

Bijlage 1: Toelichting categorieën

Categorie I: Algemene (niet-vakgerelateerde) kennis & vaardigheden

Dit betreft de volgende vragen: vragen waarbij een beroep wordt gedaan op algemene kennis & vaardigheden. Dit zijn kennis & vaardigheden die niet zijn opgenomen in de eindtermen in de syllabus.

Categorie II: Alleen-kennis/aanpak-uit-de-cursus-vraag

Dit betreft de volgende vragen:

- Vragen die letterlijk voorkomen in de uitleg (in de uitleg of in een klassikaal voorbeeld);
- Vragen die letterlijk met een stappenplan op te lossen zijn;
- Vragen die vergelijkbaar zijn met opgaven uit de opgavebundel die vrijwel altijd worden opgegeven door de hoofddocent;
- Theorievragen die niet worden behandeld op de cursus, maar die we je van tevoren via de vakkenpagina geadviseerd hebben te leren (uit bijv. Samengevat);
- Vragen die vergelijkbaar zijn met vragen uit de voorbereidende opgaven.

Categorie III: Een-stapje-extra-vraag

Dit betreffen vragen waarbij je, de naam zegt het al, een stapje extra moet zetten. Oftewel: je moest je kennis en vaardigheden behandeld tijdens de cursus combineren met een stukje 'inzicht'. Bijvoorbeeld:

- Je moet net even buiten het stappenplan om denken;
- Je moet informatie uit de tekst halen om een bepaalde variabele voor een formule of berekening uit te rekenen.

Categorie IV: Niet voorgekomen op de cursus

Dit betreft de volgende vragen:

- Vragen over grotebakstof (examenstof die niet behandeld is tijdens de cursus). De stof is niet voorgekomen in de standaard opgegeven opgaven, de voorbereidende opgaven of opgegeven stof op de vakkenpagina.
- Vragen waarvan je redelijkerwijs niet kon vaststellen dat het om een op de cursus behandeld concept in een andere context gaat.